

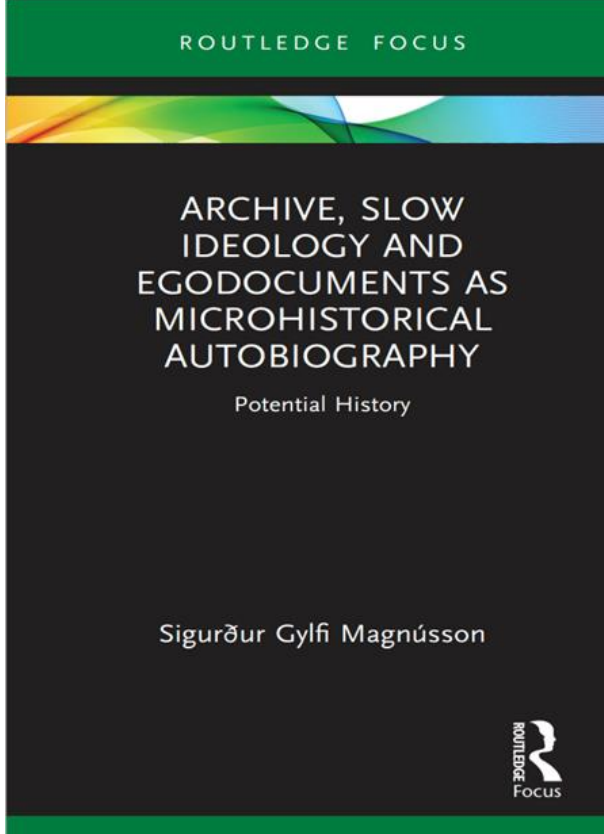
Kitap Tanıtımı

ARŞİV DÜNYASI

Cilt:9 - Sayı:2
2022/Kış

ARŞİV, YAVAŞLIK İDEOLOJİSİ VE MİKROTARİHSEL OTOBİYOGRAFİ OLARAK EGO - BELGELER (POTANSİYEL TARİH)

Magnússon, Sigurður Gylfi (2022). *Archive, Slow Ideology and Egodocuments as Microhistorical Autobiography: Potential History* (2.bs.). New York: Routledge. (159 s.) E-book – ISBN: 9781003177661.

Prof. Dr. Sigurður Gylfi Magnússon, 1957 doğumlu İzlandalı bir tarihçidir. 2003 yılında İzlanda Cumhurbaşkanlığınca da desteklenen Reykjavík Akademisi'nde Mikrotarih Araştırmaları Merkezi'ni kurmuştur. Magnússon, şu anda İzlanda Üniversitesi Tarih Bölümü'nde Kültürel Tarih profesörü olarak akademik hayatına devam etmektedir.

Sosyal bilimlerde neredeyse her alanda arşivlerden yararlanılarak birçok melez çalışmaya yer verildiğini görmeye başlamak sevindirici. Arşivlerle ilgili daha çok alanda çalışma yapılıyor olması hem doğrudan arşivcilik metodolojisinin kalitesini arttırdığını hem de dolaylı olarak arşiv teorisinin yeniden ele alınışını etkilediğini düşünüyorum. Bu sebeple, başka disiplinlerle iç içe geçmiş bu yeni üretimler 'arşiv'i başka açılardan görmemize vesile olduğu için oldukça güzel bir noktada duruyor. Bu kitabı, son yıllardaki mikrotarih çalışmalarının gelişimini izlemek, özellikle de akademik bir öznel bağlamı yakından incelemek, araştırmacının gösterişçiliğini yumuşatmak, araştırma sürecini 'yavaş'latmak, genellikle analizi yapan ve keşfeden kişi üzerinde hiçbir izlenim bırakmayan faktörleri düşünmek için çok değerli bir eser olarak görüyorum.

Bu kitapta, yöntemsel açıdan bir deney yapan Magnússon, kişisel belgelerin mikrotarih açısından 'arşiv'e bakış açısının nasıl şekillendiğini göstermeye çalışıyor. Fakat bu kitabı anlamak için son yıllarda küresel olarak yeni anlamlar kazanmış şu terimleri açıklamakta yarar görüyorum; "Slow" hareketi, "yavaşlık" kavramı, mikro-tarih, ego-belgeler, potansiyel tarih. Sırasıyla gidelim, "Slow" hareketi (Slow Movement), doğrudan modern hayatın hızlı tüketilen tüm kalıplarını eleştiren ve bunun kültürel olarak değişip dönüşmesini savunan toplumsal bir harekettir. "Yavaşlık" kavramı ise (yazarın bu çalışma özelinde kullandığı şekliyle) modern hayatın hızlıca tükettiği / tüketmek zorunda kaldığı her şeyin karşısında olan teorik bir ifadedir. Mikro-tarih, tarih disiplini içinde çok büyük

Geliş Tarihi/Received: 21.11.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 27.12.2022

yapıya sahip olmayan, daha çok büyük meseleleri ortaya çıkarmaya yardımcı olan nitelikli ve küçük ölçekli çalışmalardır. Ego-belgeler, kelime birleşimi olarak henüz çok yeni kullanılmaya başlansa da temelde temsil ettiği kavram “şahsî belgeler”dir. Kavram olarak genelde akademik çalışmalarda bu şekilde kullanıldığını söylemek mümkün. Potansiyel tarih, gücü henüz ortaya çıkmamış olsa da “Geçmişin daha önce adım atılmamış konularına yeni yollar açma”yı¹ ifade eder. Kavramları biraz detaylandırdıktan sonra kitabın çıkış nedenleri, amaçları ve kendi tanıtımlarında yazıldığı üzere neler bulacağımıza bir göz atalım.

Kitap, en temel haliyle, yazarın büyükbabasına ait başta belirsiz bir bağlam gibi duran bir fotoğraf ve mektup arşivi üzerinden oldukça yalın bir anlatımla çeşitli bakış açılarını, ailesel bağlarını, ‘farklı²’ insanları vb. ele alıyor. Detaylandırmak gerekirse, tek bir malzeme (belge, mektup, resim vb.) incelendiğinde hangi bilgilerin ulaşılabileceğini ve elde edilen bilginin “kendi başına neyi ifade edip etmediğini” keşfetmeye dayalı bir çalışmaya imza atıyor. “Kendi başına neyi ifade edip etmediği” meselesi ise geniş bir perspektifte kitabın kalbine konumlanmış bir bağlam...

Yazarın büyükbabasının fotoğraf arşivine ilişkin yaklaşımı, sanki görünmez iperle birbirine bağlı otobiyografiler üzerinden başlıyor. Magnússon’a göre kolektif aile hafızasına dayalı olarak anlatılan bütün hikâyeler “doğrudur”. Fakat bu hikâyeleri şekillendiren belirli koşullar ve sınırlar bulunuyor. Bu da muhtemelen farklı kültürler veya farklı dünyalar arasındaki ilişki. Çalışma, aslında bu çok sesliliğe bir övgü gibi de ele alınabilir. Fotoğrafların temelinde ‘farklı bireylerin’ özel ve tarihsel hikâyelerine neden yer verildiği mektuplarda ayrıntılandırılmış halde... Hangi bireyler kendilerini dışlanmış buluyor, dışlanmış insanların bir anlamda varlığını reddeden topluma katkısı nedir, ‘Arşiv’ ve insan ilişkisi nasıldır? vb. gibi, cevaplardan çok soruları derinleştirmeyi amaçlayan bir deney... Bu özel arşivin, yazara yukarıda belirtilen soruları değerlendirme fırsatı verdiğini düşünüyorum.

Kitabın bölümlendirilmesine gelince:

1. Bölüm: The Book / The ‘Slow’ Process of Historical Analysis (Kitap/Tarihsel Analizin ‘Yavaşlık’ Süreci)

Kitabın bahsedilen metodolojik deneyi, bu bölümde tartışılıyor. İlk bölüm, hem bu özel arşivi oluşturan³ insanlarla hem de onu devralan diğerleri için ego-belgelerin önemi ile ilgili. Magnússon, burada konuya kendi kişisel deneyimlerinden yola çıkarak yaklaşıyor ve bu tür belgelerin akademik dünya için önemini tartışmaya devam ediyor. Tarih yazımı, tarih felsefesi, mikrotarih, arşiv/arşivsellik ve hafıza çalışmaları alanlarındaki daha genel ve daha derinlikli sorularla bir anlatım inşa ediyor.

2. Bölüm: Family Matters / Memory and the Importance of Egodocuments (Aile Meseleleri/Hafıza ve Ego-Belgelerin Önemi)

Başlıktan da anlaşılacağı üzere oldukça bu fotoğraflardan, bu fotoğrafları açıklayan mektuplardan oluşan bazen detaylı bazen yüzeysel ailevi meselelere ve bunlara eşlik eden bir arşiv... Yazarın sadece mikro-tarihsel odakta değil, aynı zamanda duyguların tarihiyle ilgili bir akademik yaklaşımdan da yararlandığı görülüyor. Bu bölümde, aileye ait bu özel arşiv, bir olgu olarak ‘arşiv teorisi’nin derinlemesine düşünülmesi ve araştırılması için daha çok bir vesile gibi duruyor. Her fotoğrafa, yazarın konuya yönelik hislerine dayanan aile yazıları ve kendi metni eşlik ediyor. Bazı durumlarda fotoğrafla güçlü bir bağ hissediliyor. Ayrıca, fotoğraf ve metin bir arada, yazarın büyükbabasını, babasını ve kendisini birbirine bağlayan tarihi kaynakların yerini, (bir tarihçi olarak kendisi de) tarihçilerin şimdiye kadar cesaret edebildiğinden çok daha fazlasını nasıl anlatabileceklerini denemeyi amaçlayan bir zincir oluşturuyor. Örneğin, aile fotoğraflarının yanı sıra neden on yıllardır “serseri” ve “yabancı” olarak görülmüş insanların fotoğraflarını biriktirmişti dedesi? Kişisel bir arşivin kültürel yerini anlamaya çalışması, ‘arşiv’in temsil ettiği şeyin siyasetten, duygulardan, kültürden, yaşanmışlıklardan farklı olamayacağını düşündüğü çelişiklere ilişkin

¹ Bu ifade, kitapta sayfa 123’te geçmektedir.

² Kitapta genellikle “dezavantajlı” olarak tanımlanabilecek özelliklere sahip.

³ Tabi ki hayatın doğal akışında oluşturulmuş olan malzemeleri kastetmektedir. Fotoğraf, diploma, vb. gibi.

mektupları bizlerle paylaşması, fotoğraf arkasındaki isimlere ve notlara duyduğu merak vs. hepsi bir bütünün parçalarını mikro olarak görebilmemize yardımcı oluyor.

3. Bölüm: Soft Spots/A Non-Autobiography (Zayıf Noktalar/Bir Otobiyografi Dışı)

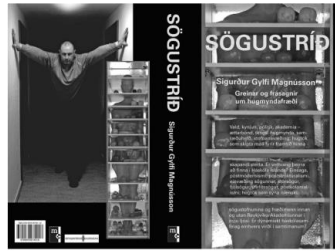

Bu bölümde ise çoğunlukla otobiyografik sayılmayacak yabancı, içinde yaşadığı tarihte “dezavantajlı” denecek olan ve de kendince hikâyeleri bulunan insanlara ait fotoğraflar, mektuplar yer alıyor. Bu noktada devreye “Slow hareketi” ve “yavaşlık” kavramı giriyor. **Bu kavramları kişiselleştirerek detaylandırdığı bu bölümde özellikle belirttiği şey şudur ki, o da spesifik olarak “yavaşlık” kavramını ele almadığını, yalnızca kavramın kişiselleştirilmiş olduğudur.** Apaçık olarak savunusundan çıkarılacak olan şey ise akademik bilginin keskinleştirmeye odaklandığı bulguları kişisel deneyimlerle keşfetmenin hoşgörüsüne izin vermek (s. 7)... Yazar, bu ‘arşiv’in öneminin daha önce fark edilmemesinin nedenini, “zayıf noktalar” olarak nitelediği duygular, ailesel bağlar, başka kültürlerle bakış açısı, dezavantajlı kişilere yaklaşım, aidiyetlik vb. gibi büyük anlatıların “gerçeklik” ile ilişkilendirilen algılara müdahale etmesi olarak yorumluyor (s. 59). Bu sebeple, “hoşgörüyü izin vermek” gibi oldukça naif bir ifade kullanmasının altında yatan “zayıflığı” da buna dayandırıyor.

4. Bölüm: Potential History (Potansiyel Tarih)

Uzun yıllar evimizin duvarında asılı duran bir resim vardı. Daha sonra ben yurt dışında yaşarken annemle babamın evinde asılı durmaya devam etti. Şimdi bir kez daha anlıyorum ki: otobiyografimin bir parçası olmuştu, daha büyük bir resmin parçası olmuştu... (s. 117)

Yazar, kitabın sonuna doğru, bu deneyden yola çıkarak mikro-tarihsel çalışmaların potansiyelini, tarih disiplini için anlamını açıklamak amacıyla bu “potansiyel tarih” kavramını değerlendiriyor.

s.118

Potansiyel tarih kavramını değerlendirirken de daha önce 2007’de İzlanda’da Sögustrið (Tarih Savaşı) adlı bir sergi kürate ettiğini ve bir kitap yayınladığından kısaca bahsediyor. Ego-belgelerin potansiyel tarih bakımından önemini anlamak için de iyi bir fırsat sunuyor. Bir tarihçi olarak kişisel tanıklığın önemini çok ciddiye aldığını belirtiyor. 1930-1940 yılları arası otobiyografi yazarlarının kullandığı kanıtlardan yararlandığını, kendi doktora çalışmasını yaparken -farklı türden olsa da- ego-belgeleri bulunduğunu söylüyor. O zamana kadar mikrotarihsel paradigmayı çalışmalarına uygulamaya başladığını, bu tür kaynaklarla çalışırken oldukça etkili olan bir metodoloji olduğunu savunuyor. Yavaş yavaş akademik araştırmalarda ona ve muhtemelen başkalarına yol gösterecek bir ideoloji geliştirdiğini vurguluyor. Burada ayrıca, kısmen sunulan araştırma probleminin, bir bakıma 35 yıllık çalışma ve düşüncesinin meyvesi olduğunu düşünüyor (s. 119).

Uygulamaya çalıştığı deney ile ister aile bireyleri, ister genel okuyucu olsun, bu özel arşivi inceleyen herkes için yeni anlamlar elde ediliyor. İnsanların birbirine alışması için hangi koşulların yaratılması gerektiğini ve nasıl olması gerektiğini göstermek amacıyla geçmişte gerçekleşmemiş potansiyeli keşfetmenin ‘yavaşlık’ ideolojinin tüketmeyen tarafından beslenilmesi gerektiğine inanıyor. Bu yönüyle arşivsel malzemelere bakış açımıza değerli katkılar sağlıyor.

Hêlin İLCEK

Nilüfer Belediyesi Kütüphane Müdürlüğü

hhelinguocer@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8617-3364>